

Duch Svatý – průvodce postní dobou

1. přednáška – Angelo Scarano, 21. února 2026

Všechny technické problémy jsou konečně vyřešeny. Tak, můžeme začít. Všechny vás vítám, i když já jsem tady taky host, podobně jako mnozí z vás, ale já to tak neberu. Kdekoliv je dům Páně, kdekoliv je církev, tam je domov. Jedno jestli je to v Praze, v Paříži, v Londýně. A moc bych byl rád, kdybychom prožili tento den doma u Otce. A jako průvodce máme někoho nádherného – Ducha Svatého. Jak víte už z těch plakátů, to je naše hlavní téma: Duch Svatý průvodce postní dobou.

Úvodní modlitba

A nejprve bychom mohli krátce poprosit Boha, abychom se ztišili, připravili a prosili o milost pro tento den.

Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého. Dobrý Otče, děkujeme ti za tento den, za tento čas. Za dar Ducha, za dar postní doby. Za dar Božího slova, který nás sytíš v těchto dnech – sytíš, burcuješ, proměňuješ, osvobozuješ. A moc tě prosíme o nové obdarování Duchem Svatým právě pro tento den. Kéž nám dá srdce vnímavé a citlivé. Kéž nám dá uši otevřené. Kéž nám dá oči, které aspoň trochu vidí tvou krásu a nádheru. A obracíme se i na tebe, Maria, Matko naše, Nevěsto Ducha Svatého. Amen.

Téma obnovy: Duch Svatý průvodce postní dobou

Naše katecheze: Duch Svatý průvodce postní dobou. Téma této obnovy se zrodilo v praxi. Víckrát jsem viděl, že naši věřící – my všichni – na začátku postní doby máme velká předsevzetí, skoro až hrdinská. A velmi často po čase dojde dech. A podobně jako Izraelité na poušti nechceme jít dál. Je nám líto, že jsme opustili ty hrnce plné masa, pórek, cibule, jak vzpomínali Izraelité na poušti. A prostě ta naše předsevzetí končí vniveč.

To je jedna možnost. Druhá možnost: s vypětím všech sil vydržíme až do Velikonoc, ale je to opravdu velká křeč, jak vtipně povídal jeden známý pražský kněz Jiří Reisberg – že se tatínek, velký kuřák, rozhodne, že v postní době nebude kouřit. A přece no, zvyklí na cigarety, tak najednou pociťuje velký abst'ák a je o to nervóznější a takový nerudný. A děti se těší, až konečně budou Velikonoce, že táta bude zase fajn a normální.

Tak někdy to takhle dopadne, že vydržíme jako skauti – možná bychom měli ten dobrý pocit, že jsme to dali – ale pak po skončení postní doby se všechno vrací do starých kolejí. A to je škoda, to tak nemá být. Ta postní doba má být dobou skutečného obrácení. Ale jak na to, aby to nebyl jenom nějaký skutek, který je v zásadě zbytečný – že si odřeknu sladkostí, tak pomůže-li to skutečně na tu cestu obrácení? A nebo ne? Aby to byla skutečně doba, která nás vede v proměně. Jak to udělat?

Zkušenost covidové doby

Nedávno jsme měli dobu covidovou – možná si ji už nevzpomínáme, protože mezitím se seběhly další rozsáhlé události, které toto převálcovaly. A ta doba covidová byla jistým způsobem náročná. Nemusím připomínat, co všechno bylo, a všechna ta nařízení, která se měnila. A někteří protestovali. A byl prostě velký chaos, nejenom u nás, ale i ve světě.

Ta doba skončila zhruba po dvou letech. A po skončení byl v médiích rozhovor s jedním opět docela známým knězem, Ladislavem Heriánem. A novinářka se zeptala: myslíte si, že ten covid nás změnil, aspoň trochu? Byl to přeci jenom velký zásah do našeho života, trvalo to skoro dva roky. A Ladislav Herián odpověděl: myslím si, že ne, protože to nebyl až tak velký zásah. A pokračoval: co nás změní? Silná zkušenost – buď negativní, anebo pozitivní. Silná – buď velká bolest, nebo velká životní krize, anebo silná láska. To je to, co nás skutečně změní. Ale covid nebyl ještě tak zásadní zkušeností.

A myslím, že to je pravda, že my potřebujeme právě nějakou silnou zkušenost – i v době postní, i na cestě obrácení. Jinak z toho nic není. A nestačí jen tak nějaký malý sebezápor, nebo sem tam nějaká pobožnost navíc, třeba křížová cesta, která je skvělá. Ale je zapotřebí jít ještě víc na hloubku. No ale, jak to udělat?

Jen Duch Svatý proniká hlubiny

Před několika dny jsme měli jako čtení v neděli při liturgii: Jen Duch Svatý proniká hlubiny Boží. Jen Duch Svatý proniká hlubiny Boží. A my můžeme dodat: jen Duch Svatý proniká i naše hlubiny. Dokáže se dostat tam, kam my sami nemůžeme. Zná nás úplně dokonale, skrz na skrz dokonale nás rentgenuje. Doufám, že tento obraz ve vás nevyvolává strach a zdrcení.

Mě to naopak osvobozuje. Je to pro mě krásná představa, že aspoň někdo mě zná úplně dokonale, když ani já sám sebe ne. No ale co víc – když dokáže proniknout do naší hlubiny, tak nás dokáže i proměnit opravdu od základů, od kořenů. On je ten, který jako dvojsečný meč proniká až na rozhraní duše a ducha. Jak se píše o Božím slovu v listě Židům 4,12. Ale toto Boží slovo je neseno právě Božím Duchem. Proniká až na rozhraní duše a ducha a rozsuzuje naše motivace, naše myšlenky, naše jednání.

To je skvělé, protože konečně máme někoho, před kterým nemusíme hrát divadlo. Nemusíme mít fíkové listy, masky, nemusíme si hrát na velkého profesora, doktora, dědečka, babičku. Ale můžeme být v pravdě transparentní jako první lidé. To je moc a moc dobré.

A to je vlastně cíl postní doby. Být před Bohem bez masky a dovolit Duchu Svatému, aby mě proměňoval zevnitř, aby pronikal do mého života, do různých oblastí, i třeba do těch, o kterých prozatím netuším, že by byly trochu nemocné. Obrácení totiž není jen malým sebezlepšením, ale je to proměna srdce – nové srdce. Z toho kamenného srdce má být srdce z masa, autenticky Boží, odpovídající Božímu plánu. Ale to je velká věc a to je velký zázrak. To si sami od sebe nedáme.

Výzva: pustit do postní doby Ducha Svatého

A proto po těch negativních zkušenostech, po těch různých zdařilých i nezdařilých pokusech, jsem dospěl k tomu, že tu postní dobu máme prožívat přeci jenom jinak. Nebo si na začátku stanovíme nějaký malý sebezávazek nebo malý postní úkol a tou postní dobou projdeme více či méně úspěšně – to není ono. Do té postní doby musíme pouštět Ducha Svatého, protože pouze On nás dokáže proměnit. Jinak to bude zbytečný čas – pardon, že to takhle řeknu. Možná budeme mít na konci dobrý pocit, že jsme zvládli ten svůj zvolený úkol, ale nic víc.

To obrácení, ke kterému jsme byli pozváni na Popeleční středu při udělení popelce – se mohlo opakovat to Ježíšovo: Obrátte se a věřte Evangelium. Ale to obrácení je především darem. Je darem. To si sami nedáme. A věřím, že jak tady sedíme, jsme už poznali, že to opravdu není naše dílo – že jsme udělali x pokusů se změnit a obrátit a přece ten výsledek byl nejlepší.

Inspirace z francouzských karmelitánů

Aby toho nebylo málo, před několika dny jsem pročetl mail od francouzských karmelitánů. Každý rok posílají tzv. exercicie online. Možná, že to znáte. Existuje i česká verze. Je to velmi dobrý počin. Můžete si to objednat. Je to jednak v postní době a jednak i v době adventní. Každý rok můžete být provázeni karmelitánem.

A na Popeleční středu byla tato výzva: Možná, že už máš nějaké předsevzetí. Víš, jak prožít tu postní dobu, co budeš dělat. Co tak svěřit své předsevzetí Duchu Svatému a s ním každý den být a probírat tu svoji cestu, svoji touhu po obrácení? Prostě odevzdat mu svá předsevzetí, probrat to s ním – zdali je to opravdu to ono, to, co potřebuješ. A s ním zůstat každý den.

A to je ta moje výzva – pokud nemáte nějaké předsevzetí, nebo když máte nějaké předsevzetí, zkusit vsadit na Ducha Svatého. Letos zkusit prožít tu postní dobu víc s Božím Duchem, který má na nás a ví, jak na to – má dost síly, moudrosti a dokáže nás opravdu obrátit. My na to skutečně nemáme. Každý den třeba pět minut být tvář v tvář tomuto úžasnému Duchu a svěřit mu ten den konkrétní a postní cestu na ten den.

Někteří z nás mají ten zvyk mít určité předsevzetí na celou postní dobu. Kde je psáno, že jedno stejné předsevzetí musí být na celých 40 dní nebo 45, když započteme i neděle? Může to být tak, že po čase poznám, že potřebuji něco jiného – ale právě musím být flexibilní, musím mít touhu naslouchat Duchu Svatému, který ví, jak oslovit. Pro ty z nás, kteří mají pocit, že jsou takoví tupí a neslyší – to je trošku dobře – každý z nás je nějak tupý, ale Duch ví, jak nás oslovit, ví, na co slyšíme, ví, jak promlouvat skrze určité události a lidi. Takže nebojme se, On ví, jak nás oslovit a nasměrovat správně. A očekává jen tu naši otevřenost, touhu – pak prostě je to hra, je to hra jako pro děti. Nic těžkého. Dokáže nás oslovit a správně nasměrovat.

Katecheze sv. Cyrila Jeruzalémského o Duchu Svatém

Další zdroj inspirace, který mě vedl k tomuto tématu, je katecheze od sv. Cyrila Jeruzalémského, biskupa. Je to nádherný text, který vám teď ocituji. Mluví o Duchu Svatém, který jako voda, jako déšť zúrodňuje naši půdu. Takže pak díky

Duchu můžou růst různé stromy a rostliny a vůbec – život se může obnovit. Bez vody, bez deště není život. A tento Duch stejně tak sestupuje i do našeho života a uschopňuje nás nést plody, plody nového života.

A teď jak působí – máte nádhernou pasáž: Tak u jednoho člověka tento Duch užívá daru řeči k moudrým výrokům. U jiného osvěcuje mysl darem prorockým. U jednoho posiluje mírnost. Jiného učí všemu skrze milost a léčení. Jednoho učí se postit a snášet cvičení asketického života. Dalšího si připravuje k uřednictví. Ten působí sice jinak, ale sám v sobě vždy jeden a týž.

Tady se nádherným způsobem tematizuje, co všechno Duch Svatý působí. Jak nás konkrétně proměňuje a obrací. Posiluje mírnost, schopnost se ovládat. Učí nás, jak konat milosrdenství – to je také umění. Prokazovat milosrdenství evangelním způsobem není to jen tak. Učí nás, jak se správně postit, nebo dává sílu k postu a vůbec k sebezáporu. A to vše působí Duch Svatý. Mohli bychom pokračovat dále – učí nás rozumět Písmu, Božímu slovu, učí nás toto Písmo aplikovat a žít.

No a Cyril Jeruzalémský pokračuje: Tento Duch přistupuje k nám tiše a mírně. Cítíme jeho sladkost a vůni. Jeho jho je velmi lehké. Přichází jako pravý ochránce. Přichází přece zachránit a uzdravit, poučit a napomenout, povzbudit a potěšit, dát duši světlo. Nejprve duši toho, kdo ho přijímá, a pak jeho působením i duším jiných.

Duch Svatý přistupuje tiše a mírně

Takže opravdu nemusíme se bát tohoto Ducha, protože přistupuje tiše a mírně. Nebolí – i když vidí, jak jsme slabí, nemocní v určitých oblastech, jak máme někde nevyřešené úkoly, nevyřešené vztahy, zamotané, zauzlené, neodpuštění, nepřijetí – tak přichází tiše a mírně. Ne tak, aby nás zašlapal do země, ponížil, zdeptal, zdrtil takovými výčitkami: A ty jsi křesťan a chodíš každou neděli do kostela, možná i každý den, to máš ještě ve svém životě tento nepořádek, tento vztah – nevidíš, jak se chováš doma, v práci, jak občas zbytečně křičíš? A to jsi tolik let křesťan.

On nedeptá, nenuří. Na rozdíl od toho nepřítele, který přichází právě s těmito výčitkami, které ubíjejí a zabíjejí. Dábel přichází jako ten velký žalobce, ale Duch Svatý při napomínání naopak dává sílu, chuť, stát, naději. Přistupuje tiše a mírně, takže se opravdu nemusíme bát otevírat i oblasti bolavé, zraněné. Ví, jak na nás. On je Bohem života a ne smrti a chce dát život.

Možná, že někteří z nás měli nebo mají jako vzor dobroty babičky nebo maminky. A já bych řekl – Duch Svatý je podobný našim babičkám, maminkám – stejně tak laskavý, a ještě daleko více, protože On má tu božskou laskavost a mírnost. Takže pokud před babičkou, maminkou jsme mohli být vždy v pohodě a cítit přijetí – ať už jsme dělali cokoli, i ve větší hlouposti – tak před Duchem tím spíš můžeme mít jistotu přijetí. Přijetí. Ne odsuzování, ale přijetí. Ano, napravování, ale věrnosti a laskavosti. Přistupuje tiše a mírně.

Toto musíme mít před očima, protože některé věci v našich životech jsou opravdu velmi, velmi těžké a bolestné. A musíme mít víru, že můžeme stát v pravdě před Bohem a můžeme ho pouštět do sebe, do svého nitra. Jinak se neposuneme. A jak znělo na začátku postní doby, já bych dneska dodal a upřesnil: Věřte Duchu

Svatému. Konec konců Duch Svatý je obsahem Evangelia vedle Otce a Syna. Věřme Duchu Svatému. Konec konců budeme pak obnovovat o Velikonoční vigílii: Věříte v Boha Otce, věříte v Syna, věříte v Ducha Svatého? A teď si můžeme připravit na toto obnovení víry v Ducha. Obnovení důvěry a s ním prožívat každý den.

Pět minut denně s Duchem Svatým

Je to jedna nabídka – jenom mě potěšili francouzští karmelitáni, kteří připravují ty exercicie online, že nabízejí stejný podnět. Před dvěma roky kardinál Fernández, prefekt dikasteria, a Bruno Secondin napsali knížečku s názvem Pět minut denně s Duchem Svatým. To jsem objevil opět před několika dny a mě to potěšilo, že dávají tento jednoduchý impuls. Každý den trávit pět minut s Duchem. Možná se slovy hymnu k Duchu Svatému – máme dokonce dva v breviáři – vlastními slovy, jakkoliv. Ale prostě být s ním.

Podobně jako Ježíš byl neustále s Duchem. A to je nádherná myšlenka od sv. Basila Velikého, církevního otce ze čtvrtého století. Napsal knížku o Duchu Svatém a na jednom místě říká, že Duch Svatý byl Ježíšův nerozlučný přítel. Ježíšův nerozlučný přítel. Je to nádherný obraz. Mě to hodně oslovuje. Jeho nerozlučný přítel.

Když jsme sami, máme tohoto přítele. Když máme problémy, opět máme tohoto přítele. Když jsme nemocní, máme tohoto lékaře. Můžeme se s ním poradit. Když máme problémy s prožíváním v postní době, máme tohoto přítele. Když nemáme problémy a zdá se nám, že víme – opět to můžeme s ním prokonzultovat. Je to skutečně tak, jak já si myslím, že to má být – Ježíšův nerozlučný přítel.

Duch Svatý vede Ježíše na poušť

To je ten Duch, který Ježíše – v uvozovkách – vybudil na poušť. Ale ty uvozovky musím dát stranou, protože evangelista Marek používal toto silné sloveso: Duch Svatý vypudil, nebo vyhnal Ježíše na poušť, aby prožil svou postní dobu. Proto máme těch 40 dní – Ježíš také strávil na poušti 40 dní.

Apoštol – tedy evangelista Marek – používá to silné sloveso ekballein – vyhnal, vypudil. Sloveso, které se používá i při popisu exorcismu, když Ježíš vyhání zlého ducha – je to stejné sloveso. A tímto slovesem se chce naznačit ta síla, ten důraz, ta vehementnost. Duch Svatý s mocí vede Ježíše na poušť – přeloženo jinak. S mocí. Ale už víme, že to je moc laskavá a zároveň jemná. Není to moc násilná.

A stejně tak tento Duch chce vést s laskavou mocí i každého z nás na tu naši poušť. Třeba uprostřed velkoměsta. To je název knihy od klasika Carla Caretta – Poušť uprostřed velkoměsta. I my můžeme prožívat určitou malou poušť v postní době ve velkoměstě, v Praze. Ty formy můžou být velmi, velmi různé. Je to taková malá poušť ve velkoměstě. Ale tato poušť může pokračovat třeba po večerech, kdy nebudeme sledovat zprávy, internet. Hned bude malá poušť. A my budeme žít ten digitální detox, který je také velmi, velmi potřebný a užitečný. Na začátku možná to bude velký nezvyk, protože nebudeme mít tu dávku informací a slov, na kterou jsme běžně zvyklí. Ale díky tomu můžeme být o to více s Bohem. Na poušti.

Žít z Božího slova jako Ježíš

Bude to naše malá poušť – třeba s Božím slovem. Tak jako Ježíš žil na poušti z Božího slova. Nejen, že toto slovo měl v hlavě a v srdci, ale z toho dokonce žil. Proto říká tomu pokušiteli: Nejen chlebem živ je člověk, ale každým slovem, který vychází z Božích úst. On žil z Božího slova. A to je další výzva v postní době. Kromě té výzvy žít z Ducha Svatého – žít z Božího slova, podobně jako Ježíš. Žít z Božího slova. Mít toto slovo jako pokrm, který nás sytí, podněcuje, motivuje.

Ale to je opět dar Ducha, protože pouze Duch dokáže oživit Boží slovo. Bez Ducha toto slovo bude pouhou literou. Literou a nic víc. Zdrojem informací, znalostí, ale nic víc. Pouze Duch dokáže oživit toto slovo, aby se stalo mečem pronikajícím na rozhraní duše a ducha, ohněm, který spálí plevel těch různých špatných sklonů, kladivem, který roztříští zkamenělá srdce – zkamenělá srdce. To je obraz převzatý od proroka Jeremiáše, to není z mé hlavy. Boží slovo jako oheň, Boží slovo jako kladivo. Pouze Duch dokáže proměnit toto slovo, aby bylo lahodné jako mléko a osvěžující jako voda. A dokonce opojné jako víno. Takže i o tento dar můžeme usilovat v této době a skutečně žít z Božího slova podobně jako Ježíš.

Duch Svatý – hlavní aktér postní doby

Duch Svatý je skutečně hlavním aktérem doby postní a nejenom doby postní – vůbec celého našeho života. Bez tohoto Ducha není obrácení, není křesťanský život, není modlitba, není skutečné milosrdenství a autentická láska. To asi víme velmi dobře z katechismu – konec konců dodává logiku.

A pokud chceme jasné místo z Písma, které dokazuje důležitost Ducha Svatého i v postní době, tak jako velké vodítko si můžeme vzít Jana – Janova evangelia 3,1 a následující. Je to rozhovor s Nikodémem a v tomto rozhovoru zaznívá klíčová myšlenka: Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království.

Tak možná si řekneme: no, tento text patří spíš do doby velikonoční, že jo? Mluví se o novém narození – to je velikonoční myšlenka. Proč to tahat do doby postní? No, teprve před několika týdny mi došlo, že evangelista Jan vůbec nemluví o obrácení. Vůbec ani jednou nezmiňuje obrácení. A to je zajímavé. Možná máme za to, že to je klíčová myšlenka. Motto Ježíšova hlásání. Slyšíme to na začátku postní doby, na začátku evangelia u Marka a Matouše: Naplnil se čas, přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu – tolik Marek 1,15. U Matouše 4,17 je to podobně: Obráťte se, neboť se přiblížilo nebeské království. Ale u Jana to vůbec není. Vůbec se nemluví o obrácení. A ani v jeho listech to nemáme. A to je zajímavé.

Obrácení jako dar Ducha – pohled čtyř evangelistů

Aby toho nebylo málo, ta myšlenka obrácení chybí zrovna tak i u Lukáše. A místo toho máme něco jiného. Zajímavého. A tu krásně zapadá do našeho tématu. Je to Lukáš 3,16-17, jak říkal Jan Křtitel: A už přichází Mesiáš a on vás bude křtít Duchem Svatým a ohněm. Lopata je v jeho ruce, aby pročistil svůj mlat a pšenici shromáždil do své sýpky. Ale plevy spálí ohněm neuhasitelným. On vás bude křtít Duchem Svatým a ohněm.

Víme, že Ježíš naplnil toto slovo, ale jinak, než si Jan Křtitel myslel. Jan Křtitel měl tu tehdejší klasickou představu, že Mesiáš je hříšníky i nenáviděné okupanty, Římany, konečně zničí a nastolí to Boží království. Hříšníci budou zničeni, spáleni a spravedliví přežijí. Ale Ježíš toto slovo naplnil jinak. Nepřišel spálit a zničit člověka, ale hřích, zlo – toto přišel zničit. Takže ano, křtí Duchem Svatým i ohněm, ale je to oheň pro člověka. Pro člověka, ne proti člověku. Je to oheň pro nás. Protože ničí to, co je proti nám, proti našemu životu – hřích a zlo, naše zakořeněné návyky. To ničí tento oheň Ducha Svatého. Ale ne nás samotné.

Takže Lukáš klade důraz na dar Ducha a ohně – ne vnější činnost, obrácení jako naše úkony, ale obrácení jako dar Ducha. A stejně tak to má vlastně i Jan. To je právě to. Na začátku jeho evangelia, v té první velké řeči, v tom rozhovoru s Nikodémem, máme stejnou myšlenku obrácení, ale z pohledu Božího a Božího daru. To obrácení je zrození z Ducha. Zrození z Ducha. A to obdarování máme přijímat. A díky tomu se skutečně naše proměna děje, protože skutečné obrácení je vlastně proměna. Je to nové zrození, řečeno janovsky.

Takže všichni evangelisté vlastně jsou zajedno. Na začátku svého evangelia předkládají jako základní myšlenku obrácení. Ale zatímco Marek a Matouš mají především lidskou stránku a lidské úsilí – vy se obraťte – tak Lukáš a Jan kladou důraz na ten božský rozměr. Toto obrácení je darem, je především darem. Je to oheň Ducha, je to voda Ducha, která nás očišťuje – Lukáš a Jan. Ale všichni čtyři evangelisté vlastně mluví o tomtéž. O tomto obrácení, proměně, o tomto novém zrození.

A že Jan vlastně je v souhlasu s evangelisty, bychom dokázali i tím, že on také mluví o radostné zvěsti, ale v podobě symbolu – to je ta svatba v Káni Galilejské. Voda je proměněna ve víno a víno symbolizuje radost. Takže Jan klade důraz na radost, kterou Ježíš přináší. A Jan zrovna tak, podobně jako Marek a Matouš, mluví o naplnění času, ale používá jiný výraz – totiž hodinu. Je to ta hodina, která se teď naplňuje. A o té je také řeč na svatbě v Káni Galilejské: Ještě nepřišla má hodina, říká Ježíš své Matce Marii. Přišla.

A Boží království je také přítomné u Jana – pro zajímavost pouze zde, v tomto rozhovoru s Nikodémem, pak už nikdy více, až na konci v rozhovoru s Pilátem, ale jen o království. Ale Jan místo toho mluví daleko častěji o Synu a o přebývání a zůstávání v Synu. Protože Syn, to je vlastně Boží království. Jak krásně říká o něco později Origenes, velký biblista: Ježíš je tím Božím královstvím. A proto apoštolové se sesláním Ducha o letnicích nemluví ani jednou o Božím království, ale mluví stále znovu a znovu o Kristu, který za nás zemřel a vstal z mrtvých. Toto Boží království je konkrétně v Kristu. Takže toto Boží království se přiblížilo v konkrétní osobě – v osobě Syna. A v Něho máme věřit.

Je tu posun: zatímco Marek a Matouš mluví o víře v evangelium, Jan mluví o víře v Syna. Je to víra v konkrétní osobu. Je to malý posun, malá konkretizace, ale přece je to určitý odlišný důraz. Evangelium u Matouše a Marka – u Jana je to Syn. A víra v Syna. A zároveň je to vlastně víra v Ducha Svatého. Tento Duch nám dává tento úžasný dar nového zrození, nového začátku – neboli obrácení, řečeno slovníkem synoptiků Matouše, Marka a Lukáše.

Proměna Duchem – zrození z Ducha

Že je toto obrácení zároveň proměnou, to je dosvědčeno opět v té naší třetí kapitole z Janova evangelia: Kdo se narodil z Ducha, je duch. Kdo se narodil z těla, je tělo. Kdo se narodil z Ducha, je duch. Neboli Duch nás proměňuje v sebe. Duch nás proměňuje v sebe. Nás připodobňuje sobě. A to je vlastně podstata obrácení, proměny.

Nenadarmo za osm dní, na druhou neděli, budeme číst evangelium o proměnění Páně. To je cíl naší postní doby. Nechat se proměnit, nechat se prozářit Božím světlem, podobně jako Ježíš. Ale samozřejmě my na to nemáme. To můžeme pouze přijímat. Ježíš na hoře Tábor ukazuje, co to znamená být proměněn z Ducha. Co to znamená stát se duchem. A k tomu jsme pozváni i my. To je ta nádherná výzva a nádherná nabídka postní doby, velikonoční doby. Nechat se proměnit. Nechat se zbožštit, jak by řekli na Východě. Nechat se připodobnit Duchu. Dovolit Duchu, aby mě připodobnil sobě. Aby mi dal ty vlastnosti, které postrádám – svoji jemnost, laskavost, dobrotu, ale i sílu. Světlo. Schopnost rozlišování.

Můžeme to vyjádřit jinak. Toto nové zrození, toto připodobnění Duchu je zároveň připodobněním Kristu. Samotnému Kristu. A je to zároveň posvěcení, o kterém mluvíme občas i v našich katechezích. To je pořád jedna a táž skutečnost. Tak jako na začátku Bůh stvořil člověka tak, že dechl do jeho nosu dech života, a tak se z Adama a Evy staly živé tvory – tak stejně tak Ježíš vdechuje do nás svého Ducha. A tak se stáváme novými lidmi.

To vidíme na konci Janova evangelia ve 20. kapitole. Zmrtvýchvstalý přichází k apoštolům. A vdechne Ducha a říká: Přijměte Ducha Svatého. A pro apoštoly to je právě to naplnění toho slova o zrození z Ducha. Právě tehdy při setkání s Ježíšem zmrtvýchvstalým se oni stávají novými lidmi, prožívají to nové zrození. Jsou to tzv. janovy letnice. Ale z toho plyne, že to skutečné obrácení je Bohem dáno.

Žalm 51 – Stvoř mi čisté srdce

Máme to už ve Starém zákoně, třeba v Žalmu 51. Je to ten známý kající žalm, kde zaznívá: Stvoř mi čisté srdce. Stvoř mi čisté srdce. Anebo – David, podle hebrejské Bible, je to ten autor našeho Žalmu 51, vyznává, že on sám na to nemá, aby si proměnil srdce. A proto žádá: Stvoř mi čisté srdce. Stvoř. V hebrejském textu se tady používá silné slovo bará, které se používá pouze o Bohu. Pouze Bůh dokáže stvořit tak, jak to skutečně dělá. Člověk toho není schopen. Člověk může vytvářet mnoho věcí, může konat mnoho věcí, ale ne stvořit tak, jako Bůh.

A stvoření nového srdce, nebo obnova srdce – to je Boží vsadit. Pouze Bůh dokáže něco takového. Člověk na to nemá schopnosti. A to víme velmi dobře. Můžeme změnit nižší chování, způsob komunikace, ale to srdce zůstane pořád stejné. A když nemáme někoho rádi, tak asi ho budeme mít nadále v určité averzi, možná nenávisti, i když s ním budeme mluvit velmi laskavě. A vůbec, i kdybychom chtěli potlačit ty emoce, tak stejně ony zůstávají v nás. Možná skryté, ale zůstávají. A vůbec, i kdybychom i toto silou vůle vymítali, tak to naše srdce zůstává – a to je ta pravá nemoc, zdroj všech nemocí – zůstává zakřivené do sebe. Zůstává egocentrické, zaměřené na sebe. A podle Pavla to je právě ta základní nemoc. Ten zdroj hříchů – egocentrismus, soustředěnost na sebe. A to je to, co si opravdu nedokážeme uzdravit, proměnit. To je prostě v nás. Egocentrismus.

Duch Svatý proměňuje egocentrismus – sv. Pavel a sv. Tomáš Akvinský

Ale sv. Pavel v listě Římanům v 8. kapitole napíše nádhernou, silnou, dobrou zprávu: Duch Svatý dokáže proměnit náš egocentrismus. Dokáže proměnit naše srdce zakřivené do sebe. Svatý Tomáš Akvinský používá výraz homo incurvatus in se – člověk zakřivený do sebe. Takhle vypadá člověk nevykoupěný – zakřivený do sebe, který se pořád dívá na svoje emoce, prožitky, nároky, na zranění, jak kdo ublížil, jak kdo nedal, neoceníl, nepoděkoval. Zakřivenost do sebe.

A díky Duchu dostáváme sílu se zvednout. Dívat se na Boha a na druhé. Dívat se na svět. Ne pouze a především na sebe, jako ti, kteří jsou zakřivení. Homo incurvatus in se. Svatý Pavel pro zajímavost používá to slovo sarx – tělo – ale to je to tělo nevykoupěné, soustředěné na sebe. Člověk soustředěný na sebe. Duch Svatý nám dává dar otevřenosti. Osvobození od ega.

Takže ten žalmista k žalmu 51 prosí o dar nového stvoření, nového srdce: Stvoř mi čisté srdce. Uznává, že toto je především Boží dar. A tento dar pak zmiňuje i prorok Ezechiel a Jeremiáš: Dám vám nové srdce. A budete žít podle jeho přikázání. Dám vám srdce z masa. Odstráním z vašeho nitra srdce kamenné. Dám vám srdce z masa, které bude poslouchat má nařízení.

A to je vlastně to úžasné – dar nového zákona a dar Krista. On nám dává srdce, které je schopné žít podle Jeho srdce, podle Jeho slova. Srdce, které má v sobě ten nový zákon. Neboli ten zákon, který Izraelité vnímali jako zákon vnější na kamenných deskách nebo pak ve svitcích Tóry – my můžeme mít v sobě díky novému srdci. A s vlastní vůlí, s novou ochotou konat to, co chce Bůh. Ne proto, že to máme nařízené zvenčí, ale proto, že to máme v sobě. Jako nový motor života s Bohem. Nový životní princip. Nový zákon, který máme v sobě, ve svém srdci.

Sv. Basil Veliký o proměně Duchem

Před několika minutami jsem zmínil Basila Velikého a teď zmíním opět tohoto velikána a zmíním další text, který nás může úžasně navnadit, abychom toužili po této proměně Duchem, po tomto novém zrození – neboli po tomto obrácení, mluvíme pořád o stejné skutečnosti. Co to znamená být proměněn Duchem? Co to znamená narodit se z Ducha? A svatý Basil nám podává toto vysvětlení:

Duch pozná srdce, podává pomoc novou uslavení, pokročilé vede k dokonalosti. Osvěcuje ty, kdo jsou očištěni od každé poskvrny, a ty, kteří jsou s ním ve společenství, proměňuje v lidi Ducha. Dává tu podobnost. Proměňuje v lidi Ducha.

A co to znamená? A tak jako trpitelná a průzračná tělesa, když na ně dopadne paprsek, sama začnou svítit a vyzařovat – i duše, které jsou nositelkami Ducha a jsou Duchem osvěcovány, stávají se samy duchovními. Samy se stávají duchovními a vysílají na ostatní paprsky milosti. Neboli stávají se světlem. Jak bylo nedávno v Evangelii: vy jste světlo světa. To neznamená pouze povzbuzovat druhé, konat dobré skutky. To je málo. To je právě tato vnitřní proměna. Přijímat toto světlo dovnitř a stávat se světlem, které je daleko zářivější než světlo slunce.

A proto v Apokalypse máme ten nádherný text: Už nebude třeba světla slunce, světla měsíce – sám Bůh bude jejich světlem. A bude světlem daleko silnějším a zářivějším, než to světlo přirozené, které známe teď. A takovým se stává ten člověk, který přijímá do sebe Ducha. Takovým světlem.

No a Basil pokračuje: Z toho vyvstává předvídání budoucností, poznávání tajemství – neboli poznávání Božího slova, Božích tajemství, čili svátostí, takhle se označují svátosti na Východě dodnes. Chápání skrytých věcí, rozdílení duchovních darů, nebeské občanství, radostné plesání s anděly. Odtud pak nikdy nekončící radost. Přivtělení a podobnost Bohem. Vidíte, opět je tu ta nicméně v podobnosti s Bohem. Podobnost s Bohem – a nad co si nelze víc přát, jako by se stát Bohem. Neboli je tu ta účast na božství. Konečně se stáváme Božím obrazem, jak to mělo být už na počátku – Bůh stvořil člověka jako svůj obraz. A to, co jsme si pokazili, tak teď můžeme nechat nově zářit díky působení Ducha. Jakoby se stát Bohem. Jakoby se stát Božím obrazem. A to je ten velkolepý cíl postní doby. K tomu směřujeme.

No a nemusím dodávat, že to dokáže pouze Duch. To prostě leží mimo dosah našich sil. To je opravdu mimo naše kapacity. To je obrácení v tom pravém slova smyslu.

Závěr a přestávka

Jste takoví pozorní. Ten čas utekl velmi rychle. Už máme pomalu desátou hodinu. Takže teď by mohla být přestávka a za pět minut bychom začali adoraci v kostele. Vždycky na všech rekolekci by měla být chvíle modlitby. Protože jinak zůstává slovo jen slovem, ale my to slovo potřebujeme nějak zvnitřnit, interiorizovat a být tváří v tvář s Pánem. Takže to není jen tak pobožnost, ale jako určitý krok obrácení.